

sit cum canibus, et falconibus ex voluptate dicitur clamorosa et illicita, observatu digna præbentur ex SS. Hieronymo, et Ambrosio, *num. 6 ad 9.*

Neque episcopis licet arma concedere clericis pro sola voluptuosa venatione; id præstantes a culpa non forent immunes, *num. 10 ad 16.*

Quamvis non sit licita clericis venatio voluptuosa, tumultuosa, et clamorosa, et immoderata, nimis frequenter facta, est tamen eis licita venatio quieta, et moderata, raro facta, et non pro sola voluptate venationis, sed vel causa necessitatis, vel causa utilitatis, vel causa honestæ recreationis, *num. 17 ad 21.*

Venatio, quæ sit retibus, vel laqueis moderate, et honestæ recreationis gratia, ut piscatio, et huiusmodi, est licita clericis, servatis tamen quæ subduntur, *num. 22 ad 26.*

Omnis et quæcunque venatio etiam non clamorosa prohibita est quibuscunque clericis, ut melius, *num. 45 et seq.*

Licet venatio, et piscatio pro uno eodemque jure ponantur, tamen inter venationem et piscationem adest aliqualis differentia, et jure pœnæ adsunt contra venatores, non contra piscatores; assignantur et declarantur, *num. 27 ad 33.*

Et ideo laudantur ii ordinarii, qui sub determinatis, et arbitrariis pœnis interdiciunt omnibus suis clericis huiusmodi venationem, et delationem armorum; et traditur habendus in his modus, ac qualiter, et quando clerici contrafacientes puniendi, *num. 34 ad 40.*

CLERICUS QUOAD IMMUNITATEM, ET EXEMPTIONEM.

Clerici confugientes ad ecclesiam gaudent immunitate ecclesiastica in non exceptis, et quædam specialiter afferuntur pro regulari. Vide *verb. Clericus, art. 7, num. 1 ad 4.*

Clerici non tenentur ad onera, nisi ea sint certa, realia et invariabilia; nec ad solutionem onerum impositorum pro physico, etc., *num. 5 et 6.*

Clerici gaudent exemptione pro bonis patrimonialibus in totum, et etiam pro acquisitis et donatis ab impositionibus, etc., etiamsi in minoribus, et sine concilii requisitis, etc., *num. 7 ad 12.*

Clerici gaudent exemptione pro bonis patrimonialibus in portione sibi tangente, nec tenentur ad gabellas, quando per alios, vel per se ipsos absque officii sui detrimento arti sericæ operam dant cum foliis arborum in propriis bonis existentium, *num. 13 et 14.*

Clerici in minoribus constituti viventes cum Patribus non tenentur ad collectas et alia onera pro bonis sibi donatis, nisi donationes sint fraudulentæ, et uti tales per judicem ecclesiasticum declarata, *num. 15.*

Clerici in minoribus, etiamsi non se promovere faciant ad ordines sacros, gaudent exemptione ab impositionibus; item a gabellis laicalibus etiam pro portione colonica, et pro extractione olei recolecti in suis bonis, *num. 16 ad 18.*

Clerici cives Romani possidentes bona in territorio civitatis Malleani non tenentur ad solutionem gabellæ extractionis vigore statuti laicalis debita pro fructibus ex eisdem bonis rocollectis Romam convehendis pro eorum usu, *num. 19.*

Clericus non tenetur ad impositionem capitacionis ex bonis, et redditibus patris cujus impensis vivit; clerici tamen non gaudent privilegiis patrimonii ecclesiastici pro bonis ad suscipiendos ordines sacros eis assignatis, donec non fuerint in sacris, nisi in possessionem eorumdem sine fraude, essent translata, *num. 20 et 21.*

Clerici et ecclesiastici sunt exempti a tributis impositis causa belli, pestis, etc., nisi concurrant requisita, etc. Item sunt exempti a tributis impositis pro novis muris civitatis ædificandis, et pro refectione aggerum, et aliorum quæ adducuntur, *num. 22 ad 28.*

Ut clerici licite solvant collectas, et impositiones laicorum, sex requiruntur, et plene assignantur, *num. 29 ad 39.*

Clerici non tenentur custodias facere occasione suspicionis Turcarum, nisi concurrente præcisa necessitate, ad onus unius ligni pro qualibet sarcina ob servitium arcis, nec ligantur bannimentis magistratus sæcularis de petenda licentia accedendi ad proprias vineas tempore vindemiarum, *num. 40, 41 et 42.*

Clerici et ecclesiastici non sunt subjecti oneribus, nec ordinariis, nec extraordinariis inpositis ad favorem principis. Nec tenentur ad consignationem frumenti et aliorum fructuum faciendam principi laico, et apponitur qualiter agendum in horum contingentia; nec perquisitio frumentorum, in locis immunibus permissa laicis, *num. 43 ad 46.*

Non est permittendum ecclesiasticos comprehendendi in prohibitione laicorum vendendi, et emendi frumenta, nec quoad taxam, sed urgente necessitate potest ordinarius peculiari suo edicio ecclesiastico prohibere et taxare, etc., *num. 47 et 48.*

Episcopus potest in casu necessitatis proprio edicto statuere pretium frumenti ecclesiasticorum, eosque cogere ad venditionem, reservata tamen pro usu, et sustentatione ipsorum aqua et proportionata quantitate, et adducitur modus, episcopo præscriptus, qui etiam potest extractionem prohibere, et qualiter? poniturque mandatum episcopis et archiepiscopis regni pro venditione, et nuntio Neapolis circa extractions, *num. 49 ad 53.*

Gubernator non potest cogere ecclesiasticos ad asportandum in horrea publica partem suorum frumentorum. Imo ob edicta læsiva libertatis ecclesiasticæ proceditur contra eundem, nec possunt ecclesiastici cogi ire ad molendinum domini temporalis, seu communitatis, *num. 54 ad 57.*

Ecclesiasticorum molendina non comprehenduntur sub bannis gubernatoris, qui debet facere declarationem de non comprehensione eorum; nec sub prohibitione laicali solvendi gabellam, ut dicitur *della Pesa*; ac plura alia ad rem præstantur, *num. 58 ad 66.*

Clerici et ecclesiastici sunt omnino exempti ab onere hospitandi milites, etiam in bonis patrimonialibus, et episcopus non potest permittere hospitalitatem eorum militarium in atris, et cortilibus monasteriorum monialium, *num. 67 ad 69.*

Ministri publici civitatis, qui violenter fecerunt reponi fenem in claustro regularium, incidunt in excommunicationem, et qualiter absoluti, ut etiam officiales ob violentam hospitalitatem in domo canonicali, *num. 70 et 71.*

Clerici et ecclesiastici sunt immunes a gabella chartæ sigillatæ, seu bullatæ, et ab expensis novæ mensurationis honorum ad instantiam communitatis factæ, et a collectis pro portione honorum ad eos spectantium, *num. 72 et 73.*

Ecclesiastici ementes bona cum pacto solvendi onera, non tenentur ad onera personalia, sed tantum ad onera realia, quæ sint certa, et invariabilia, et ante venditionem imposita; nec tenentur ad solutionem oneris nuncupati *il tasso della Cittadella*, et sunt taliter exempti a gabellis laicalibus, ut nec etiam sponte illas solvere possint sine beneplacito apostolico, ac ita solventes absolvuntur a censuris, *num. 74 ad 78.*

Quædam alia ad propositum subduntur non omitenda, *num. 79 ad 86.*

Sed non est prætereunda quæstio, an clerici obligentur statutis laicorum, quorum materia clericis æque ac sæcularibus communis est, neque privilegiis ipsorum clericorum repugnat, luculenter examinata, *num. 87 ad 94.*

CLERICUS QUOAD ORDINES.

Vide *verb. Ordo.*

CLERICUS QUOAD OBEDIENTIAM ET SUBJECTIONEM EPISCOPO.

Clerici non possunt cogi ab episcopo ad præstandum aliquod servitium non expressum in jure. Vide *verb. Clericus, art. 8, num. 1 ad 3.*

Sic etiam simplices sacerdotes non habentes officium neque beneficium in ecclesia cathedrali non possunt per episcopum cogi ad idem, et canonicis inserviendum in functionibus ecclesiasticis, non obstante exiguo numero canonicorum, nisi contraria adesset consuetudo; vel nisi ageretur de clericis pro necessitate, et utilitate cathedralis ad titulum patri-monii ordinatis, *num. 4 ad 7.*

Superiora explanantur, *num. 35 et seq.*
Ubi etiam explicatur *Concil. Rom., tit. 6 cap. 2, num. 33.*

Et dato, quod ob parvum numerum canonicorum, et deficientiam mansionariorum servitium ecclesiæ cathedralis detrimentum pateretur, tunc erit recurrendum ad interessendum Congregationem Conc., *num. 8 et 9.*

Item simplices sacerdotes non possunt compelli ad interessendum et assistendum functionibus ecclesiasticis in cathedrali; nec clerici, alive presbyteri non confessarii ad interessendum conferentiis casuum conscientiarum, *num. 10 ad 12.*

Episcopus non potest clericis beneficiatis addere nova onera in fundatione beneficiorum a fundatoribus non apposita, aut a sacris canonibus non imposita, nec alio modo testatoris voluntatem immutare, *num. 13 ad 17.*

Episcopus non potest a clericis exigere charitativum subsidium, nisi sit pauper, minime tamen a non beneficiatis, *num. 18 et 19.*

Episcopus non potest cogere clericos in minoribus constitutos ad suscipiendos ordines majores sub pœna privationis privilegiorum clericalium, et absque eo ingredi possunt religionem, *num. 20 et 21.*

Clerici omnes, imo et laici, quantumcunque potentes, tenentur episcopo præstare canonicam obedientiam; et clerici peregrinari non debent nisi de ipsius licentia; ut etiam testimonium judiciale perhibere sæculari, et exhibetur praxis ad hoc tenenda, *num. 22 ad 27.*

Episcopus in delictis difficilis probationis sibi notis potest extrajudicialiter, et sine processu clericos, et presbyteros a divinis suspendere; et absque judiciali monitione excommunicare clericos, sive laicos, qui se opponunt visitationi, vel solita obsequia ei injuriose denegant, *num. 28 ad 30.*

Cætera, quæ ad materiam clericorum spectant, quoad omnes superiores articulos. Vide *num. 31 ad finem.*

CLERUS (II, 681).

Clerum tanquam membrum reipublicæ principibus subijci expeditum est. Vide *verb. Clerus, num. 1.*

Annua dona principi offerebant sæculares et ecclesiastici, *num. 2.*

Quibus donis clerus suo debito erga principes satisfacere intendebat, *num. 3.*

Quid hac de re synodus secus Theudonis villam habita statuerit; et quid probaverit ecclesia, *num. 4, 5.*

Hæc contributio a clero postulari cœpit occasione expeditionis Hierosolymitanæ et bellorum adversus hæreticos, *num. 6, 7.*

Processu temporis fere ordinaria facta est, et clerus eam annuere non destitit, *num. 8, 9.*

Quam contributionem in casu necessitatis principes a prælatis et clero petiere, *num. 10.*

Quomodo exacta fuerit, et quæ sit in annuendis subsidiis tenenda ratio, *num. 11 ad 13.*

Verisimile non est principes desiderare ut per subsidia pastoralis competentia minuatur, *num. 14.*

COADJUTOR (II, 684).

Coadjutoria quid sit, et quotuplex, ac qualiter prohibita, vel concessibilis, et a quo. Vide *verb. Coadjutor, num. 1 ad 8.*

Coadjutor quis, et quid sit, ac unde dicatur, *num. 9 et 10.*

Coadjutor ob varias causas dari potest, et solet; ac singulæ perecurruntur, *num. 11 ad 17.*

Coadjutor debet habere omnes qualitates a jure requisitas ad illud officium, pro quo datur; et hoc declaratur respective ad unumquodque, *num. 18 ad 21.*

At in coadjutore ad tempus qualitates necessarie concurrere debent de tempore gratiæ, sed in coadjutore perpetuo cum futura successione possunt intra annum concurrere, *num. 22 ad 26.*

Coadjutor fere coincidit cum administratore, et suffraganeo: ac coadjutoria, et suffraganeatus sine successione, et solum temporales expirant per obitum episcopi, coadjutoria tamen perpetua concessa per sedem apostolicam cum futura successione non expirat per obitum coadjuti, *num. 22 ad 26.*

An perpetuus coadjutor datus episcopo cum futura successione, et cum libera potestate administrandi possit ipso episcopo coadjuto vivente, et contradicente solus administrare, quæ sunt jurisdictionis spiritualis, seu temporalis, *num. 27 ad 30.*

Coadjutor vivere debet, et recipere congruam portionem de proventibus ecclesiæ, seu beneficii, cujus prælato, vel beneficiato datus est, si sunt abundantes, seu saltem sufficienti pro congrua sustentatione tam coadjutoris, quam coadjuti, sin autem quis præferendus sit, *num. 31 ad 41.*

Afferuntur variae responsiones et declarationes datæ a sacra congregatione Rituum, quoad ea, quæ concernunt coadjutorem perpetuum datum Archiepiscopo, vel episcopo, *num. 42 ad 52.*

Coadjutor episcopi non sedet celebrans nisi in faldistorio, neque habet diaconos assistentes, neque canonicos paratos, neque septimum candelabrum, nec utitur baculo nisi in ordinationibus; celebrans tamen præter diaconum et subdiaconum debet habere assistentem canonicum pro libro; et non tenetur visitare Limina Apostolorum, *num. 53 ad 56.*

Coadjutor episcopi etiam non adhibitus ad ullam functionem tenetur residere, nec discedere potest absque consensu coadjuti, vel licentia Sacre Congregationis et tenetur, quoties fuerit requisitus, pontificalia et alias functiones obire, quamvis coadjutus propria impedimenta non probet, et editur, quid insuper debeat, vel non, *num. 57 ad 59 et verb. Resolutiones Sacre Congregationis, num. 43,* ubi, quod de licentia coadjuti potest benedicere populo, dum per civitatem incedit.

Cum episcopus habens coadjutorem est impeditus, non potest functiones alteri, quam coadjutori delegare, et ei dare debet commoditatem habitacionis in palatio episcopali, et necessaria pro exercitio pontificalium, etc., *num. 60 et 61.*

Coadjutor separatim tribunal statuere, aut habere non potest; sed in consueto tribunali episcopi jus reddendum est, et episcopus residere tenetur, licet habeat coadjutorem, *num. 62 et 63.*

Coadjutor archiepiscopi metropolitani Bononiensis debet præcedere vexillifero ejusdem civitatis; et in synodo provinciali debet sedere inter episcopos provinciales loco suæ promotionis, *num. 64 et 65.*

Coadjutor parochi in absentia coadjuti in functionibus parochialibus præcedit beneficiatos, et recipit eadem emolumenta, quæ coadjuto debentur, *num. 66.*

Coadjutorem habens in animarum cura, aut in canonicatu tenetur residere in loco parochiæ, et canonicatus, *num. 81.*

De coadjutoribus perpetuis canonicorum. Vide *verb.* Canonicus, *art.* 10 *per tot.*

Episcopo titulari suffraganeo qualis honor, et præ-eminentia debeat in ecclesia, in qua vice episcopi ordinarii functiones pontificales exercet, *num.* 68 et 69.

Episcopus suffraganeus quando nomine proprii episcopi exercet functiones episcopales, debet habere assistentiam dignitatum et canonicorum, non tamen assistentiam duorum canonicorum ultra diaconum et subdiaconum, sed sat est unus paratus cum pluviali ad librum, *num.* 70 et 71.

Reliqua episcopum suffraganeum concernentia item accurate exhibentur, ac de eo clauditur sermo apponendo eum non posse visitare clausulam monasteriorum monialium, nisi sit simul vicarius generalis, et ab episcopo, cujus est suffraganeus, facultatem vicarii generalis, vel aliud speciale mandatum habeat, *num.* 72 ad 80.

Gratia coadjutoria cum futura successione minime valida est, si consensus detur a procuratore post obitum coadjuti, *num.* 83.

Coadjutore effecto impotenti ad servitium Ecclesie, cessat gratia coadjutoria, ita ut ne successione quidem in beneficio prætereunda valeat ipse coadjutor, *num.* 86.

CODICILLUS, CODICILLARIS CLAUSULA

Vide *verb.* Testamentum, *per tot.* *art.* 4.

COELUM.

Cælum unde dictum, et quid sit. Quot modis usurpetur. Vide *verb.* Mundus, *num.* 163 ad 167.

Cælum quoad suam durationem et immutationem, *num.* 168.

Cælum est rotundum et sphericum undique distans æqualiter a terra, *num.* 111.

Cæli quot sint, *num.* 171.

COEMETERIUM (II, 697).

Cœmeterium quid; unde dictum; varia nomina et eorum significatio. Vide *verb.* *num.* 1 et 14.

Per episcopum consecrandum est et hujus consecrationis antiquitas et effectus, *num.* 3 ad 5.

Cœmeteriis tanquam locis religiosis specialis veneratio debetur, et in eis prohibentur negotiationes, *num.* 6 ad 8.

Ad inhumationem Christianorum unice benedicti ex formula benedictionis constat, *num.* 9.

Admissio in cœmeterio ad ecclesiasticam sepulturam videtur esse species quædam communionis; hinc sepultura neganda excommunicatis, per quam cœmeterium pollueretur, *num.* 10, 11.

Unde excommunicatorum corpora in cœmeterio tumulata exhumari debent, *num.* 12.

Cœmeteria non secus ac ecclesie asylo gaudent, *num.* 13.

Eorum usus apud veteres, *num.* 15.

Cadavera in civitatibus sepeliri per leges vetitum, unde factum est ut intra civitates indiscriminatum concessa sit sepultura, *num.* 16 et 17.

Lex, per quam in regno Neapolitano cœmeteria extra civitatem construi jubentur, *num.* 18.

Quoad alia, Vide *verb.* ecclesia, *art.* 4, *num.* 61, et *verb.* Sepultura, *num.* 3 ad 5.

COGNATIO LEGALIS (II, 701).

Unde oritur, et cur ita vocetur. Vide *verb.* Cognatio legalis, *num.* 1 et 2.

De impedimento matrimonii civilis ex hac cognatione provenienti, *num.* 3 ad 5.

Hoc impedimentum Ecclesia recepit, nec aliquid mutavit; *num.* 6, 7.

Vide *verb.* Impedimenta matrimonii, *art.* 1, *num.* 61 ad 63.

COGNATIO NATURALIS.

Vide *verb.* Impedimenta matrimonii, *art.* 1, *num.* 28 ad 75.

COGNATIO SPIRITUALIS (II, 703).

Ad cognationis legalis exemplum comparata est cognatio spiritualis, et impedimentum ex ea profluens,

Vide *verb.* Cognatio spiritualis, *num.* 3.

Hæc cognatio et ex ea impedimentum, est ex jure mere positivo, et nota fuit in Ecclesia Græca sæculo VII, *num.* 4, 5.

Synodus tridentina hoc impedimentum in multis restrinxit; et ex hoc decreto moderna Ecclesie disciplina metienda est, *num.* 5 ad 9.

Cognatio spiritualis contrahitur inter conjuges, si alter eorum prolem communem suscipiat, vel baptizet, extra casum necessitatis; non ideo tamen sunt separandi, *num.* 10, 11.

Ex synodo Tridentina, cognatio quæ contrahitur ex baptismo, eadem est ex confirmatione, *num.* 12.

Afferitur casus, in quo contrahitur cognatio spiritualis, *num.* 2.

An confessarium inter et pœnitentem contrahatur cognatio spiritualis, *num.* 13.

Quoad alia, vide *verb.* Baptismus, *art.* 7, *per totum.* *Verb.* Confirmatio, *art.* 3; *verb.* Impedimenta matrimonii, *art.* 1, *num.* 48 ad 59.

COGNOMEN.

Cognomen non additur in orationibus de sanctis. Vide *verb.* Resolutiones Sac. Cong. *num.* 152.

COLLATIO.

Collatio beneficiorum quid, et quotuplex sit, quæ ejus differentia ab electione, et a quibus fieri possit. Vide *verb.* Electio, *art.* 1, *num.* 13.

Collatio ordinum a quibus fieri possit, vel non. Vide *verb.* Ordo, *art.* 3 et 4.

COLLATIUNCULA.

Collatiuncula die jejunii est licita, et qualis. Vide *verb.* Jejunium, *art.* 1, *num.* 14 et 41 ad 46.

COLLEGIUM (II, 705).

Collegium, universitas, communitas sunt synonyma, et præbetur unde dicta, et quid sint. Vide *verb.* Collegium, *num.* 1 ad 4.

Ad constituendum collegium requiruntur tres; jus autem collegii conservari potest in duobus, imo et in uno, et qualiter *num.* 5 ad 8.

Ad constituendam universitatem sufficiunt quinque, ac universitatis nomine censetur synodus, concilium, cœtus, conventus, ejusque jus propter casus supervenientiam conservari potest etiam in uno, *num.* 9, 10 et 11.

Ad constituendam congregationem, familiam, parochiam, populum, etc., quot requirantur, *num.* 12 ad 17.

Magis luculenter exponitur quomodo probetur ecclesia collegiata, quid commune habeat cum ecclesia communitativa, et in quibus ab ea differat, *num.* 77 ad 94.

Collegiata non potest erigi nisi per papam; si tamen contingat collegium deficere ob mortem v. g. canonicorum, vel aliam consimilem causam, in tali casu reductio collegialitatis ad actum poterit fieri ab episcopo, *num.* 18 ad 25.

Si agatur de collegiata jam erecta tempore, quo vigeat opinio, ut possit ab ordinario erigi, tunc similiter judicari debet juxta illud tempus, et non secundum opinionem posteriorem contrariam, *num.* 24 ad 26.

Status collegialitatis non dissolvitur, nisi tribus modis, qui assignantur, nec suppressio unquam justificata dicitur, nisi de auctoritate superioris

supremi facta appareat, ac circa eandem quædam insuper subduntur, *num.* 27 ad 31.

Collegialitas ecclesie, quando non constat de primæva legitima erectione, vel subsequenti privilegio apostolico, probatur ex conjecturis, iudiciis, et enuntiativis, et potissima accurate pronuntiantur, *num.* 32 ad 48.

Confirmatur quod auctor dicit *num.* 39, nempe, rigide inquirendum de collegialitate ecclesie, si de ea quæstio sit ad omnes effectus, secus si de ipsa disputari contingat ad unum, vel alterum effectum, *num.* 94. Ex allatis conjecturis, seu signis, aliisque sufficientibus ecclesia est existimanda collegiata, licet de fundatione, et privilegio non constet; nec est necesse præsignatas omnes conjecturas simul verificari, sed sufficit aliquas adesse, ex quibus id argui possit, et verisimile credi, *num.* 49 et 50.

Collegiata insignis præcedit aliis non insignibus, etiamsi fuerint prius erectæ, et qualis sit ut insignis habenda elucidatur, *num.* 51 ad 54, et *verb.* Insignis, *num.* 2 ad 8, et *num.* 15.

Canonici collegiarum insignium præferendi sunt in synodo, ac processionibus canonicis collegiatarum non insignium, *num.* 55 ad 57.

Pro expensis factis a canonicis pro obtinendo indulto deferendi cappas, et rochetum non possunt ab ipsis alienari bona ecclesie, *num.* 58 et 59.

Collegiata ecclesia circa ritus, et ceremonias debet servare laudabiles, et antiquas consuetudines aliarum similium ecclesiarum provincie; ejusque statuta quærenda a proprio episcopo; ac ipsius edicta præcedentia, *num.* 60 ad 63.

Archipresbyter et canonici collegiata, quæ non est parochia, quid circa benedictiones valeant, narratur, ut etiam non teneri inservire episcopo extra eorum ecclesiam, nisi in casu necessitatis, vel contrarie consuetudinis; nec intervenire processioni sanctissimi Sacramenti, quæ fit in cathedrali qualibet tertia Dominica, *num.* 64, 65 et 66.

Collegiata nuper erecta subjecta est ordinario, nec habet præcedentiam super alias; capitulum tamen cathedralis præbere non potest ullam molestiam capitulo collegiata, quod teneat clericos ad cantandum in choro, etc. *num.* 67 et 68.

Collegiata canonici possunt juxta eorum consuetudinem deferre crucem propriam in processionibus, dummodo digniorem, et ultimum locum relinquunt clero ecclesie cathedralis. Vide *num.* 69.

Collegiata non debet accedere ad ecclesiam parochialem ad faciendam benedictionem et distributionem candelarum et palmarum, non obstante consuetudine; in ea vero possunt divina persolvi citius quam in cathedrali, *num.* 70 et 71.

Numerus trium canonicorum congruus est ad collegiatam constituendam; hisque deficientibus, vel tantum uno remanente quid, *num.* 72 ad 74.

Ecclesia parochialis erigi potest in collegiatam, et nihilominus cura animarum remanere penes parochum, prout antea erat, non autem in collegium, vel dignitatem transferri: et collegiata antiquior quæ habet insignitatem a jure, præfertur habenti insignitatem ex privilegio, *num.* 75 et 76.

Collegium tanquam representans unam personam non dicitur aliquid fecisse, nisi major ejus pars consenserit, *num.* 95.

Si vota seindantur in duas partes æquales, non constituunt duo collegia, *num.* 96.

De electionibus a collegio faciendis, et de variis earum modis, *num.* 97 ad 104.

Jura collegii remanent etiam in uno, *num.* 105.

Ad extinguendum collegium quid in actu, et quid in habitu attendatur, *num.* 106.

Destructio collegii per desuetudinem, æquiparatur destructioni de jure, *num.* 107.

Præpositus, ubi adest, indicat se fuisse caput collegii, *num.* 108.

Nomen præpositi per se non adaptatur parochio, *num.* 109.

Acclamatio vocalium post electionem, vim habet collegialis approbationis, *num.* 110.

Ex dispositione juris electio prælati in collegiata, pertinet ad collegium, *num.* 111.

COLLUSIO.

Collusionis seu prævaricationis poena, quæ sit, et quid sit collusio. Vide *verb.* Poena, *art.* 2, a *num.* 70 ad 73.

COLONUS.

Colonus quando possit, vel non petere remissionem seu minutionem mercedis, aut pensionis, et quando debeat, vel non augere mercedem, seu pensionem. Vide *verb.* Locatio, *num.* 37 ad 47.

COLOR.

Color paramentorum sacrorum quotuplex esse possit, et qualis esse debeat; aureus, sive croceus æquivaleret omni. Non videtur tamen absolute substituendus pro colore nigro, et violaceo. Vide *verb.* Paramenta sacra, *num.* 25 et 28.

Rubrica de coloribus paramentorum non est præceptiva, sed directiva; unde non inducit rigorosam obligationem; potest tamen peccari venialiter, si absque rationabili causa varietur communis Ecclesie ritus circa colores; imo etiam mortaliter, si ex circumstantiis timeatur grave scandalum, *num.* 26 et 27.

COLUMBÆ.

Columbæ et alia animalia domestica, seu naturaliter mansueta, sicut et ferina mansuefacta, quando redire solent, non sunt primo capientis, etiamsi longe aberraverint, sed sunt domino restituenda. Vide *verb.* Dominium, *art.* 3, *num.* 9 et seqq., ubi alia ad rem.

COLURI.

Coluri quid sint, unde dicti, quomodo vocentur, et quid operentur. Vide *verb.* Mundus, a *num.* 146 ad 148.

COMA FICTITIA (II, 719).

Coma fictitia seu adscititia vulgo *Perucca* est personis ecclesiasticis prohibita pluries. Vide *verb.* Coma fictitia, *num.* 1 ad 13.

Hinc plurimi, ac gravissimi doctores tenent, clericos præsertim in sacris constitutos, vel beneficiatos deferentes comam adscititiam, peccare mortaliter, *num.* 14.

Solet clericis prohiberi in synodis episcoporum usus comarum fictitiarum, nec sine justa causa ab ipsis dispensatur, *num.* 15 et seqq.

Quod quidem episcopus facere posse declaravit Benedictus XIV, *num.* 19.

Nullimode possunt episcopi ulli sacerdoti licentiam concedere, ut cum coma fictitia missam celebret, *num.* 20.

De differentia comam fictitiam inter et circulum capillorum, *num.* 21.

Alia ad rem. Vide *verb.* Missa, *art.* 9, a *num.* 2 ad 4 et *verb.* Pileolus, *per tot.*

COMESSATIONES.

Vide *verb.* Ecclesia, *art.* 5, *num.* 53.

COMMEMORATIO (II, 723).

In die Commemorationis defunctorum, occurrente festo duplici minori, etiam translato, officium faciendum est de Sancto, missæ vero celebrandæ sunt de Requiem. Vide *verb.* Officium defunctorum, *num.* 2 et seqq. ubi multa ad rem.

Commemoratio de sanctissimo Sacramento, si expositum sit, potest fieri etiam in missa de Festo

duplici, quod non sit primæ, vel secundæ classis num. 308.

Quid permittatur atque vetetur episcopis Italo Græcis circa commemorationem in missis. Vide verb. Commemoratio, num. 1 et 2.

In sacris liturgiis schismatici, vel hæretici patriarchæ, sive episcopi ullimode fieri potest commemoratio a Græcis, Armenis, aliisque Orientalibus. At omnino fieri debet in iis locis commemoratio Romani pontificis, num. 3 et seq.

Historia Commemorationis summi pontificis in liturgiis Græcorum, et quare ab ea recesserint, num. 8 et seq.

COMMENDA.

Commenda quid sit. Commendatario, sive ejus procuratori, non deferitur liber osculandus in missa. Vide verb. Beneficium, art. 1, num. 40 et 109.

COMMODATUM.

Commodatum unde dictum, et quid sit: quis commodans, et quis commodatarius. Vide verb. Commodatum, num. 1, 2 et 3.

Commodari potest quælibet res, sive immobilis, sive mobilis, et commodatum differt a pignore, deposito, precario, etc., nec est licitum uti re commodata ad alium usum præter eum, ad quem est concessa, num. 4 ad 9.

Culpa aliter sumitur apud theologos, et aliter apud juristas, et assignatur differentia, num. 10.

Culpa juridica, seu civilis prout ad præsens, dividitur in latam, levem et levissimam, et explicantur, uti etiam casus fortuitus, et dolus, num. 11 ad 17.

Cum aliquid commodatur in gratiam commodatarii tantum, tunc commodatarius obligatur etiam ex levissima culpa, etiam in foro conscientie ante omnem sententiam judicis; est negativa quoque probabilis, prior tamen in praxi tenenda, num. 18 ad 22.

Cum aliquid commodatur in gratiam solius commodantis, tunc commodatarius tenetur solum de dolo, et culpa lata, non autem de culpa levi, et levissima; at cum in gratiam utriusque, tenetur de culpa lata, et levi, non autem levissima, num. 23 ad 25.

Qui utitur re commodata ad diversum usum, ab eo, pro quo fuit sibi commodata, tenetur de omni damno causato in tali re propter diversum, et longiorem, seu graviorem usum de ipsa factum, num. 26.

Commodatarius, qui equum v. g. sibi commodatum adhibet ac solum moderatum usum, seu iter, pro quo fuit sibi commodatus, abunde interim ei ad vitam necessaria suppeditans, licet ex tali usu, et itinere deterior, et pretio vilior factus sit sine ulla sua culpa, nullum damnum commodatori pro tali deterioratione præstare tenetur; secus autem si econtra, num. 27 et 28.

Ex commodato duæ oriuntur actiones, una, quæ dicitur actio directa commodati, et altera, quæ dicitur actio contraria commodati; et exponuntur, num. 29 et 30.

Prima actio contraria commodati competit commodatario, si commodans non patiatur commodatarium uti re pro eo tempore, et usu, pro quo est commodata; et apponitur qualiter limitari debeat rem commodatam non posse repeti ante tempus finitum, vel usum pro quo fuerat concessa, num. 31 et 32.

Secunda actio contraria commodati competit commodatario, quando commodans scienter ipsi commodavit rem vitiosam, propter quam commodatarius damnum passus est; at secus si inscienter, num. 34.

Tertio actio contraria commodati competit commodatario ad recuperandas a commodante impen-

sas majores, et extraordinarias, quas fecit circa rem commodatam, num. 35.

Commodatarius non tenetur de casu fortuito, quo res sibi commodata perit; excipiuntur tamen tres casus, imo quatuor, qui afferuntur cum annotationibus, ubi opus est, num. 36 ad 47.

Commodatarius ad nullum damnum tenetur, licet res commodata culpa nuntii, vel casu fortuito pereat, quando rem commodatam consignavit ipsi nuntio de expresso mandato commodantis; secus autem si econtra, et si nuntius ille communiter pro fideli, ac idoneo non habeatur, num. 43 et 49.

Commodatarius eligens ipse nuntium, seu famulum per quem remittat commodanti rem commodatam, si res commodata culpa nuntii pereat, vel deterioretur, tenetur de omni damno; etiamsi nuntius, seu famulus a commodatario electus communiter pro fideli, ac idoneo non habeatur, num. 50 et 51.

Commodatarius in casibus fortuitis, v. g. in incendio, naufragio, incursione hostium, qualiter se gerere debeat ad salvandas res commodatas comparate ad proprias, num. 52 ad 56.

Si pluribus simul res commodata sit, contra singulos in solidum datur actio commodati, quando secus, num. 57 et seqq.

COMMUNICATIO.

COMMUNICATIO CUM EXCOMMUNICATIS, VEL HÆRETICIS QUANDO LICEAT VEL NON.

Vide verb. Excomm., art. 6, et verb. Hæreticus.

COMMUNICATIO PRIVILEGIORUM.

Vide verb. Privilegium, art. 1, a num. 21 ad 30.

COMMUNIO (II, 741).

Communio quotidiana, an, et quando expedit. Vide verb. Eucharistia, num. 40, 41 et 42.

Communio prærequirit jejunium naturale, aliquando tamen sumi potest ipso fracto: et assignatur quando frangatur, vel non ipsum jejunium naturale. Vide verb. Missa, art. 11, a num. 7 ad 45.

Communio an danda in paramentis nigris. Vide verb. Missa, art. 14, num. 22 et 23, et verb. Eucharistia, num. 27 et 28, et per tot., ubi multa ad rem.

Communio populi intra missam non est de præcepto, et justis de causis prohiberi potest. Vide verb. Communio, num. 1 et 2.

Communio sub utraque specie toleratur pro Græcis, ubi viget consuetudo, quæ alibi introduci prohibetur, num. 3 et 4.

Communio Paschalis tempus prorogatur pro incolis Servie, num. 5.

Ad primam communionem admitti non debent pueri in doctrina Christiana non satis edocti, num. 6.

In communionem monialium habentium fenestrellam ex parte evangelii sacerdos debet descendere, et reverti per gradus anteriores, et non laterales altaris. Vide verb. Benedictio, art. 38.

COMMUTARE, COMMUTATIO.

Commutare legata pia, et ultimas voluntates quis possit, et quando, vel non. Vide verb. Legatum, a num. 143 ad 165; et justæ causæ talium commutationum quænam sint. Vide a num. 157 usque in finem.

Communitio operum pro lucrando jubilæo quando, et quomodo fieri possit. Vide verb. Jubilæum, art. 2, a num. 34 ad 69.

Communitio pœnitentiæ sacramentalis. Vide verb. Pœnitentiæ sacramentum, art. 3, a num. 41 ad 48.

Communitio votorum. Vide verb. Jubilæum, art.

2, a n. 33 ad 67, et verb. Votum, art. 3, a n. 115 ad 157.

COMŒDIA (II, 743).

Ejus origo, et quam christianæ, et a fortiori clericali professioni repugnet: Patres illam impugnaverunt, et concilia sub pœnis gravissimis interdixerunt. Vide verb. Comœdia, num. 1 ad 6.

Actores, cooperantes et spectatores gravis culpæ sunt rei, num. 7.

Approbatur censura Benedicti XIV in auctorem, num. 8, 9.

Animadversiones auctoris, num. 10.

Quoad alia. Vide verb. Clericus, art. 4, num. 16, et verb. Luxuria, num. 87.

Comœdi sunt infames et irregulares. Vide verb. Infamis, num. 11, et verb. Irregularitas, art. 1, num. 11, vers. octava.

COMPENSATIO (II, 749).

Compensatio quid sit, et qualiter licita enuntiat, conditiones singillatim afferendo requisitas. Vide verb. Compensatio, num. 1 ad 12.

Pro foro externo varia sunt debita a jure exacta, in quibus compensatio non potest fieri, etiamsi adsint conditiones requisitæ ad occultam compensationem, et alia via res obtineri nequeant, et sub visu ducuntur, num. 13 ad 18.

Pro foro interno, seu conscientie supradictorum debitorum exceptio locum non habet, sed licite potest fieri compensatio occulta etiam in omnibus dictis casibus, num. 19.

Reprehenditur auctor hoc loco. Nota ad num. 15 et 19.

Famuli, et famulæ domesticæ non possunt occulte heris suis subripere ad compensandam operam suam, quam absque certa, et evidenti cognitione majorem judicant salario, quod recipiunt, secus vero, si certo et evidenter constet stipendium esse minus justo, num. 20 ad 25.

Declaratur hic auctor, in eadem nota.

Sic etiam licita est occulta compensatio, quando certum est, quod famulus invitatus occupatur in aliis ad quæ non est conductus, nec datur ei stipendium quod juxta servitii proportionem ab aliis communiter dari solet, num. 24.

Item licita est, quando herus, vel stipendium promissum integre non solvit, vel cum damno famuli solvit; nec non, si famulus fuerit invitatus a domino coactus dolo, minis, etc., ad serviendum pretio minori infimo justo, vel pretio minori eo, quod communiter dari solet aliis talia servitia præstantibus, num. 25 et 26.

Confessarii satis caute procedere debent cum se occulte compensantibus, et firmiter in praxi tenere quod nisi evidenter, certo, et indubitanter constet stipendium, seu salariam esse injustum, nunquam liceat famulis, aliisque mercede conductis occulta compensatio; ac in idem praxem aliæ ab iisdem advertendæ edicuntur, num. 27 ad 33.

Regulæ et ratio compensationis doctius exponuntur, num. 34 et seqq.

Ad sistendum cursum usurarum datur etiam compensatio cum credito certo, sed non liquidato in principio, sed ex intervallo, num. 42.

Alius pro alio non compensatur, et limitatur, num. 43 et seqq.

An cessionario obstat compensatio, quæ obstabat cedenti num. 46 et seqq.

COMPETENTIA PASTORALIS (II, 757).

Quid sit, unde ducat originem, et qualis esse debeat. Vide verb. Compensatio pastoralis, num. 1 ad 5.

Determinatio competentie arbitrio judicis est facienda, et quænam tunc iudex attendere debeat, num. 4, 5.

Hujusmodi assignatio de jure favorabilis dicenda est, unde iudex debet potius inclinare ad partem congruam vicariorum, num. 6 et 7.

Hæc assignatio est causa alimentorum; quinam modus in hac causa servandus, et quomodo adjudicetur competentia, si aliqua in ejus assignatione difficultas oriatur, num. 8, 9 et 10.

Competentia an tolli possit conventione; an illa conventio successoribus præjudicet, et an possit elidi compensatione, num. 11 ad 14.

Onus assignandi competentiam decimis inhæret et reale est, num. 15.

Clausula in unionibus ecclesiarum parochialium cum decimis adjecta, et debet esse sufficiens pro presbyteris necessariis, num. 16, 17.

Quando sit sufficiens ex mente synodi Tridentinæ, quando parochus petere possit augmentum, et ad quid teneatur postulans, num. 18 ad 20.

Quomodo providendum ecclesiis parochialibus, si nequeat provideri per beneficiorum simplicium unionem, num. 21 ad 28.

Diocesanis districte inhibetur, ne presentatum admittant, nisi congrua de proventibus Ecclesie portio coram eis præsentato fuerit assignata, num. 29.

Episcopus omni modo allaborare debet, ut non tantum parochus, sed et aliis sacerdotibus necessariis competentia assignetur; imo ad competentiam agere possunt parochiani, num. 30 et 31.

COMPLEX PECCATI (II, 761).

Confessarii, sive sæculares, sive regulares nequeunt absolvere suos complices in peccato contra sextum Decalogi præceptum, nisi in articulo mortis, et tunc solum in defectu alterius confessarii; et quid, si contra fiat. Vide verb. Complex peccati, num. 1, 2 et 3.

Vide constitutionem declaratoriam Benedicti XIV super hoc articulo, num. 19.

An confessarii nequeant etiam absolvere suos complices in quocunque alio peccato mortali non carnali, num. 4.

Complex ordinarie confessario manifestari non potest; potest tamen confessarius interrogare necessaria ad confessionem, quamvis per accidens veniret in notitiam complices, num. 5.

Potest autem pœnitens nominare complicem, si nec apud alium confessarium, nec aliter possit integre confiteri, num. 6.

Confessarius cogere potest pœnitentem ad peccatum complices, vel cujuscunque alterius manifestandum illi, ad quem spectat scire, et emendare, vel cavere periculum relapsus, alienæ seductionis, etc., num. 7.

Non expedit tamen ordinarie complicem moneri per confessarium; quod si aliter fieri non possit, expedit illum a pœnitente manifestari extra confessionem, num. 8.

Si complex absque necessitate manifestet peccatum complices confessario, illud probabilius est materia sigilli. Vide num. 9.

Complex an, et quando teneatur, et possit fateri, seu revelare complicem; num. 10 ad 12.

Complices criminis a pœnitentibus revelari non debent, num. 13.

Complicium nomina pœnitentibus exquirere, denegando absolutionem confessarius prohibetur, num. 17.

Alia ad rem. Vide verb. Moniales, art. 1, num. 18, et verb. Pœnitentiæ sacramentum, num. 89 et 90.

COMPOSITIO.

Compositio super legatis relictis Fratribus minoribus an, et quomodo fieri possit cum Rev. Fabrica Sancti Petri de Urbe. Vide verb. Legatum, a num. 97 ad 100.